

O KRITIKIH IN KRITIKANTIH

Moj prijatelj Edvard je pred časom na Twitterju zapisal: »Kritik je človek, ki po koncu spopada hodi po bojišču in pobija preživele.« S to krilatico se precej strinjam. Vam razložim. Najprej pa čisto kratek slovar: zame je umetnik ustvarjalec in ga zelo cenim, kulturnik je birokrat ali kritik, ki skuša mastno preživeti v sistemu s pomočjo dela prvega, torej umetnika. Kulturnike globoko preziram.

Umetniške kritike kot koncepta ne razumem. Razumem napoved dogodka kot informacijo in razumem povzetek nekega dogodka kot poročanje, reportažo. Nikakor pa ne razumem, kako so se oblikovale osebe, ki so na področju umetnosti mnenjski voditelji, ki zapisujejo zgolj zapiske svojih okusov in jih razglašajo kot resnico. Pogosto slišim frazo: »njega pa rad berem kot kritika, saj se vedno strinjava ...« Ob takšni izjavi se zgrozim, saj navadni človek, ovčka v sistemu, postaja podoben nekomu iz kulturniške elite zgolj zato, ker je začel slediti vzvišenemu mnenju uglednega kritika, ki je ljubljanska snobovska faca in sploh in oh.

Ustvarjanje umetnosti je ena najbolj primarnih dejavnosti človeka od prazgodovine do danes. In trdno verjamem, da je čisto vsak talentiran vsaj za nekaj s področja kreiranja umetnosti – pisanja, glasbe, risanja, fotografije, kiparstva, plesa ... Čisto vsak med nami! Da, nekateri posedujejo bolj izpiljen talent in mnogi so veliko garali za svojo spretnost. To, kar spravimo ven, na svetlo, je predmet ocenjevanja ljudi in tako je prav. Umetnost mora za moje pojme komunicirati z ljudmi, ni dobro, če ostane hermetična, vendar tudi to nekatere zadovolji, ko ostajajo zaprti v svoj krog. Torej, kadar umetniški izdelek stopi med ljudi, je predmet ocenjevanja. Najbolj preprosta ocena je »všeč mi je« ali »ni mi všeč« in temu lahko sledi nekaj stavkov osebnega mnenja. To je spoštovanja vredno in menim, da bi bilo dobro, če bi si vsak ustvaril svoje lastno mnenje. Ne tujega. Ne tistega, ki ga je prebral od dežurnega akademskega intelektualca.

Spomnim se, ko sem še delal na radiu, tudi kot radijski tehnik. Okoli Ljubljanskega filmskega festivala smo imeli vsak dan oddajo, ko so se v studiu znašli trije moški egi, trije vseznalci za področje filma in se šli pol ure intelektualne onanije. Običajno so sklepali mala zavezništva, se kregali in v argument uporabljali eno najbolj pritlehnih metod – vsak je znal iz petnih žil privleči kak obscuren film, najraje

južnokorejski, ki je izšel zgolj v 100 izvodih na videokaseti in ga oponenta seveda nista videla. To je izvajalec tega manevra izkoristil za omalovažujočo trditev, da je potem pač nesmiselno nadaljevati debato, če pa TEGA nista videla ... Hvaljenje s količino pregledanega ali prebranega materiala je pokroviteljska drža staroste kritiške elite, ki je že toliko časa na svetu, da mu mladiči težko sežejo do gležnjev. Kaj pa če bi ljudi enostavno pozvali v dvorane in jim priporočili, da si ustvarijo svoje mnenje in ta mnenja celo poslušali, čeprav njihov avtor ne bi pregledal celotne romunske art produkcije prejšnjega stoletja in mogoče še nikoli ni slišal za Tarkovskega. Pa kaj!

Med ustvarjalci umetnosti in nami ljubitelji seveda že dolgo kroži teorijica, da so kritiki zgolj globoko zafrustrirani in neizživeti umetniki, ki jim ni bilo dano, da bi res kaj ustvarili, potem pa so se zatekli v gobcanje in pisanje o drugih, večinoma z vzvišenega trona. Ta teza niti ni tako na trhlih nogah, saj od silnih umetniških kritikov res še nikoli nisem slišal ali prebral kaj izvirnega, kaj kreativnega samega po sebi, kar bi izhajalo iz njih samih, temveč večinoma teoretične puhlice. Umetnost je strast, umetnost je eksplozija čustev. Ko Bojan vzame gosli in Jani bas, ko Maruša na odru iz sebe iztiska stavke bolečine, ko Janez pritisne na sprožilec, ko Rok piše scenarij, ko Miki vodi svojega snemalca ... vse to so človeški izrazi čustev skozi jezik umetnosti. In ker ne poznam teorij, lahko zgolj nekaj čutim ob njih ali me zadeva pač ne nagovori. Naslednji dan pa bom po njihovem izvajanju v uglednem časopisu prebral uničujočo kritiko neke osebe, ki bo uporabila analitični in hladen jezik teorije. Eh ja, jebite se!

Še en malo nesramen dokaz imam, da gre za zafrustrirane ljudi. Videti so tako hudičevo zagrenjeni in kisli, da bi se še limona ob njih počutila sladka kot med. Dekleta iz kulturniške elite imajo navzdol obrnjene koticke ust, blede obraze intelektualne bledice in v očeh ubite kroglice brez leska. Imam občutek, da jih že dolgo ni nihče pobožal in jim rekel, da so v redu osebe. V tem gnevu pljuvajo na računalnik ostre stavke. Tudi s fanti ni nič bolje, zgolj s to nianso, da se držijo še bolj poštirano in kot da so že za zajtrk pojedli vsaj dve metli z ročaji vred. Skozi družbo jadrajo kot nedostopni polbogovi Kulture, nedostopni za vse banalno in meseno. Tudi za njih malo dvomim, da jih kakšna oseba prime za roko in jim iskreno reče, da jih ima rada in da bi z njimi čakala bosa na sončni zahod na terasi povprečnega bloka, s čikom in kavo v roki. In vse skupaj družijo še nekaj – kljub vsej intelektualni superirnosti pa najraje opravljajo. Za vsakim vogalom najbolj nizkotno tračarijo in se naslajajo nad opolzkimi podrobnostmi, najraje nad spodrsljaji tistih, ki so nekaj dosegli. »Ti, a veš, da so zjutraj našli tega-in-tega mrtvo pijanega s šminko na srajci, zraven pa pobruhana hosteso?« »A dej, kako grozno ... nič ne vem o tem seveda, ker sem v sobi pozno v noč brala Crnkoviča, samo res grozno.« O teh scenah ne bi bruhala zgolj hostesa, temveč vsak razmišljujoč človek.

Dolga leta sem bil malo stran od te slovenske kisle smetane, ki se dela, da je elita, v resnici pa so to v dizajnerske obleke oblečeni kmetavzarji z diplomami, sem pa v zadnjih tednih spet zaplaval po tej greznici in začudeno spoznal, da se v dveh desetletjih ni nič spremenilo. V Portorožu, ob koncu slovenskega filmskega zleta, so se vsi smehljali nagrajencem in jim vneto stiskali roke, za hrbti opravljali in kovali zarote, da se je kar kadilo in predvsem pojedli vse, kar je bilo na voljo. Ta volčja lakota, ki vse kritike prime, ko se odpre bife, je res že legendarna. Tamle nekdo z roko nametava

pršut na kajle kruha, drugi si s komolci utira pot do sira in vmes podre kakega otroka, zelenjava frči na vse konce, ko se slovenski kulturniki, ki so se »šparali« cel dan, vržejo na hrano in pijačo. V nekaj minutah začne zmanjkovati vsega, le še litre alkohola je potrebno vliti v grla, da bo jutri lažje teklo kritično pero. Vendar takrat, zmačkano in sitno, bo pero nizalo ostre in jedke stavke kritike. Vi ste res jara gospoda te družbe, zato z vami nočem imeti kaj prida opravka. Zato me sploh ne čudi, da je M. Night Shyamalan v Podvodni deklici lik filmskega kritika ubil že zelo zgodaj. Pojedla ga je pošast. Pravično.